

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра мовної та психолого-педагогічної підготовки

Допущено до захисту

Завідувач кафедри
д. психол. н. Ю.О. Асеева

_____ (підпис)

« ____ » _____ 2024 р.

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавр**

Зі спеціальності _____ 053 Психологія _____
(шифр та найменування спеціальності)

За освітньою програмою _____ «Психологія» _____
(назва освітньої програми)

На тему: **«ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ
ДО ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ»**

Виконавець:

здобувач 4 курсу 12 групи
факультету ЦЗВФН

_____Красій Ольга Олегівна
/підпис/

Науковий керівник

д. політ. наук, професор
кафедри МПП

_____Сіленко А.О.
/підпис/

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
1.1. Сучасні наукові досягнення в дослідженні адаптації студентів до закладу вищої освіти і вибір напрямку дослідження.....	6
1.2. Адаптація студентів до закладу вищої освіти: поняття і сутність.....	10
Висновки до першого розділу	21
РОЗДІЛ 2. ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ СТУДЕНТІВ ДО ЗВО – ВАЖЛИВА УМОВА ЇХ ОСОБИСТІСНОГО ТА ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ	
2.1. Психологічне поняття освітнього середовища ЗВО.....	23
2.2. Внутрішні та зовнішні фактори адаптації студентів.....	27
2.3. Адаптація студентів до ЗВО в умовах пандемії та воєнного стану.....	31
2.4. Роль психологічної служби закладу вищої освіти в процесі адаптації студентів.....	34
Висновки до другого розділу	41
РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
3.1. Обґрунтування обраних методик дослідження особливостей адаптації студентів до закладу вищої освіти.....	43
3.2. Опис і аналіз результатів дослідження.....	45
Висновки до третього розділу.....	57
ВИСНОВКИ.....	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	62
ДОДАТКИ.....	69

ВСТУП

Актуальність дослідження. Усі молоді люди, які планують після закінчення школи продовжити освіту у закладі вищої освіти (ЗВО), опиняються у новому освітньому середовищі. Для одних це не є проблемою, для інших це досить складний та болісний процес. Проблема адаптації до ЗВО ускладнена тими обставинами, за яких молоді українці перебувають уже протягом п'яти останніх років. У 2019 р. людство, у тому числі Україна, зіткнулося з загрозою пандемії Covid-19, а в лютому 2022 р. Україна зазнала нападу російського агресора. Все це призвело до психологічного стресу студентської молоді, яка опинилася у нових умовах навчального процесу.

Такі умови вимагають від молоді вміння адаптуватися до цих нових умов, виявляти самостійність, стійкість, ініціативність. Проте, як виявилось, не всі студенти через різні причини були готові до дистанційного формату навчального процесу. Багато з них зазнали емоційної та нервової напруги, труднощів із засвоєнням навчального матеріалу, з комунікацією з викладачами та однокурсниками.

Враховуючи, що підготовка кваліфікованого фахівця включає особистісну мотивацію до здобуття професії, важливим є поважне ставлення до претендентів вищої освіти, створення для них комфортних умов навчання та побуту, підтримка їхнього позитивного емоційного настрою. Однак доводиться констатувати, що наразі питанню адаптації студентів у новому освітньому середовищі ЗВО приділяється недостатня увага, через що, ця проблема продовжує залишатися невирішеною. Цим визначається актуальність теми дослідження.

Метою дослідження є теоретико-методологічне обґрунтування особливостей адаптації студентів до закладу вищої освіти.

Для досягнення даної мети були поставлені наступні дослідницькі **завдання:**

- провести аналіз сучасних наукових досягнень в дослідженні адаптації студентів до закладу вищої освіти і обґрунтувати вибір напрямку дослідження;

- дослідити поняття і сутність адаптації студентів до закладу вищої освіти;

- визначити психологічне поняття освітнього середовища ЗВО;

- виявити внутрішні та зовнішні фактори адаптації студентів до ЗВО;

- аргументувати процес адаптації студентів до ЗВО в умовах пандемії Covid-19 та воєнного стану;

- виявити роль психологічної служби ЗВО у процесі адаптації студентів;

- на основі аналізу наявних методик дослідження особливостей адаптації студентів до закладу вищої освіти обрати методику дослідження;

- проаналізувати результати емпіричного дослідження.

Об'єкт дослідження – процес адаптації студентів до закладу вищої освіти.

Предмет дослідження – особливості адаптації студентів до закладу вищої освіти.

Методи дослідження. Для вирішення завдань дослідження використовувалися теоретичні, емпіричні та статистичні методи. Зокрема, теоретико-методологічний аналіз дозволив концептуалізувати наукову психологічну літературу (дисертації, автореферати дисертацій, монографії, статті, Інтернет-ресурси), присвячену адаптації студентів до закладу вищої освіти, дослідити ступінь розробленості проблеми. Метод математичної статистики дозволив опрацювати дослідницькі дані, обчислити статистичні показники, перевірити достовірність результатів емпіричного дослідження.

Для досягнення мети дослідження було поєднано кількісні та якісні методи, зокрема, анкетування; методика «Шкала тривоги Спілбергера (State-Trait Anxiety Inventory, STAI), що дозволяє ефективно змінювати самооцінку рівня тривожності в даний момент (реактивна тривожність) та

особистісної тривожності (стійка характеристика людини; методика діагностики соціально-психологічної адаптації К. Роджерса та Р. Даймонда.). вимірювання рівня адаптованості людини; методика «Способи копінг-поведінки» Р. Лазаруса та С. Фолкмана, за допомогою якої визначаються способи вирішення проблем у трудовому процесі, навчанні, відносинах з оточуючими.

Вибірку склали 50 студентів Одеського національного економічного університету, гендерний аспект не враховувався.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що положення й висновки дисертації створюють основу для подальшого теоретичного дослідження проблем адаптації студентів до закладу вищої освіти. Робота може бути використана при підготовці загальних і спеціальних курсів, написанні підручників і навчальних посібників з соціальної психології.

Апробація результатів дослідження. Кваліфікаційна робота виконана й обговорена на кафедрі мовної та психолого-педагогічної підготовки Одеського національного економічного університету. Теоретичні й методологічні аспекти дослідження доповідалися на Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку» (7 квітня 2024 р., м. Пештера (Болгарія), конференції ОНЕУ (2024 р.),

Структура дослідження обумовлена метою і завданнями, які були покладені здобувачем у процесі науково-теоретичної розробки вибраної теми. Дослідження складається з вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Основний обсяг кваліфікаційної роботи становить 61 сторінку, робота проілюстрована 1 малюнком та 5 таблицями. Список використаних джерел містить 56 найменувань.

ВИСНОВКИ

Аналіз сучасних наукових досліджень дозволив ознайомитись з досягненнями вітчизняних та зарубіжних науковців, які присвятили свої роботи проблемі адаптації студентів до закладу вищої освіти. Вчені вивчили роль копінг-стратегій, які використовують студенти-першокурсники. Виявили особливості їхньої адаптації за допомогою цифрових технологій. Проаналізували значення арт-практик для адаптації студентів до ЗВО. Також дослідники вивчали особливості адаптації студентів з особливими потребами до ЗВО та багато інших проблем.

Дослідження поняття та сутності адаптації студентів до ЗВО показало, що адаптація студентів до освітнього середовища ЗВО є двосторонньо спрямованим процесом, в якому освітнє середовище впливає на студента, а студент впливає на освітнє середовище. Таким чином, у процесі адаптації студент одночасно є об'єктом та суб'єктом адаптації.

Концептуалізовано сутність адаптації студентів до закладу вищої освіти - це взаємодія студента з освітнім середовищем ЗВО, засобами якої є діяльність, спілкування, поведінка; це засвоєння цілей, цінностей та норм освітнього середовища; відповідність їм особистісних установок студента. Успіх адаптаційного процесу залежить від того, наскільки самооцінка та очікування студента відповідають його особистісним можливостям та умовам освітнього середовища.

Розгляд психологічного поняття освітнього середовища ЗВО показав, що у науковій літературі поняттю «освітнє середовище» надається важливе значення. Його трактують як частину просторово-предметного оточення (І. Бех, В. Семиченко та ін.), як систему впливів, можливостей та умов освіти та розвитку особистості (В. Вербицький, О. Коберник та ін.), як середовище для розвитку (Ш. Амонашвілі, В. Рубцов та ін.).

Найважливішою метою освітнього середовища ЗВО є створення сприятливих умов розвитку особистості, яка спрямована на самореалізацію, творчість, професійну компетентність, активне соціальне життя.

На основі аналізу наявних інтерпретацій сформульовано авторське визначення поняття «освітнє середовище»: освітнє середовище закладу вищої освіти – це простір, що включає умови для передачі знань від одного покоління іншому, творчої взаємодії між суб'єктами та об'єктами навчального процесу, метою якого є розвиток особистості та професійної компетентності майбутнього спеціаліста.

Результатом адаптованості студентів до освітнього середовища закладу вищої освіти є їхня задоволеність собою та оточуючими, позитивний, оптимістичний емоційний настрій, здатність до саморегуляції, активність, уміння долати труднощі та приймати відповідальні рішення.

На основі аналізу існуючих джерел можна вважати, що різні психологічні особливості особистості впливають на процес її адаптації, у результаті чого вона може втратити почуття психологічного захисту, її емоційні реакції можуть змінитися, і все це може привести до зниження адаптаційних можливостей студентів до умов освітнього середовища закладу вищої освіти.

Успіх адаптації студентів-першокурсників до нових умов незнайомого для них освітнього середовища ЗВО залежить від низки внутрішніх та зовнішніх факторів. Внутрішні фактори адаптації студента до освітнього середовища вищої освіти це особистісні характеристики студента: взаємини у навчальній групі; соціально-психологічний клімат у групі та в університеті; рівень підготовленості студента до нових вимог навчального процесу. Зовнішні фактори: державна політика у сфері освіти та політика закладу вищої освіти у начальній, наукової та виховної сферах.

Проведене емпіричне дослідження показало, що у більшості студентів, які брали участь у дослідженні, середній рівень адаптованості. Водночас у частини студентів рівень адаптації низький, що може

перешкоджати їхній соціалізації у закладі вищої освіти та суспільстві загалом. Причиною цього є психологічні особливості молодих людей, які вже не є підлітками, але ще й не дорослими.

Обґрунтовано процес адаптації студентів до ЗВО в умовах пандемії та воєнного стану. Показано, що пандемія та військовий стан в Україні стали причиною психологічної та соціальної напруги студентів. Практика показала, що студенти, особливо, першокурсники, потребують підтримки закладу вищої освіти, і, зокрема, професорсько-викладацького складу.

Досліджено роль психологічної служби ЗВО у процесі адаптації студентів. Обґрунтовано, що з метою розширення діяльності Сектору психічного здоров'я ОНЕУ доцільно залучити до його роботи студентів-психологів, які таким чином матимуть додаткову можливість для вдосконалення своїх професійних навичок. Студенти-психологи у статусі волонтерів зможуть практикуватися в реальних умовах, брати участь у створенні програм та методичних рекомендацій щодо психологічної допомоги студентам закладів вищої освіти.

Дослідження показало, що, чим успішнішою буде адаптація студентів до закладу вищої освіти, тим успішнішим буде процес їх розвитку як особистості, професійного фахівця.

Перспективи подальших досліджень бачимо в тому, щоб продовжувати аналізувати ті аспекти психологічної адаптації студентів, які поки що недостатньо вивчені. Зокрема, залежність ефективності процесу адаптованості студента в освітньому середовищі ЗВО від рівня адаптованості, який він мав у школі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андросович К.А. Психологічні чинники соціальної адаптації першокурсників в умовах освітнього середовища професійно-технічного навчального закладу. 19.00.05 – соціальна психологія; психологія соціальної роботи Дис... к. псих. н. Сєверодонецьк, 2015. 274 с.
2. Андросович К.А. Умови та форми процесу успішної адаптації студентів-першокурсників. Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. 2013 № 4 (21). С. 124 С. 121-128.
3. Атаманчук Н.М. Адаптація студентів-першокурсників до навчання у закладах вищої освіти за допомогою психологічних арт-практик. Проблеми мотивації особистості в сучасному освітньому просторі: колективна монографія / наук. ред. Л.В.Герасименко, В.Ф.Моргун. Кременчук: ПП Щербатих О.В., 2020. С.110-128.
4. Бакало О. Педагогічні умови адаптації іноземних студентів до навчання у вищих технічних навчальних закладах. Дис... к. пед. н. Спеціальність 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. К., 2017. 306 с.
5. Бохонкова Ю.О. Особистісні чинники соціально-психологічної адаптації першокурсників до умов вищих навчальних закладів. Автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.05. К., 2005. С. 5 19 с.
6. Бохонкова Ю.О. Соціально-психологічна адаптація першокурсників до умов вищих навчальних закладів : монографія. Луганськ, 2011. 199 с.
7. Братко М. Структура освітнього середовища вищого навчального закладу. Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імени Володимира Винниченка. Се.: Педагогічні науки. 2015. Вип. 135. С. 71 С. 67-72.
8. Вдовичин І., Каламбет І. Соціально-психологічне явище конформізму: особливості дослідження у політичній науці. Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2022. Вип. 43. С.

228 С. 228-236.

9. Демченко В.А. Самосвідомість як фактор психологічної адаптації першокурсників до навчальної діяльності : автореф. дис. ... канд. психол. наук : спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія». Х., 2006. С. 4 19 с.

10. Дідик Н.М. Діагностика соціально-психологічної адаптації підлітків. file:///C:/Users/KDFX%20Modes/Desktop/znpkp_sp_2015_24_8.pdf

11. Дідух М.М. Проблеми й основні напрями адаптації студентів до умов навчання в закладах вищої освіти. Юридична психологія. 2019. № 2 (25). С. 61-69.

12. Іленко Н.М., Бойченко О.М., Іленко-Лобач Н.В. Соціально-психологічна адаптація здобувачів вищої освіти Полтавського державного медичного університету в умовах воєнного стану. Медична освіта. 2023. № 2. С. 31-36.

13. Йопа Т. В., Остапов А. В. Адаптація студентів-першокурсників до умов навчання в закладах вищої освіти. Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. 2021. № 2 (340), ч. 2. С. 16–27. URL: <http://visnyk.luguniv.edu.ua/index.php/vped/issue/view/24>

14. Камінська О. Особливості адаптації студентів з особливими потребами до умов навчання у ВНЗ. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами. - 2012. - № 9. - С. 75-84. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apnvlop_2012_9_10.

15. Козубовська І.В., Шикітка Г.М. До питання про взаємозв'язок адаптації і соціалізації особистості. Матеріали доповідей та повідомлень міжнародної науково-практичної конференції «Соціологія та соціальна робота в умовах національних та регіональних викликів». <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/27672/1>

16. Кисельов В.О., Кулик Н.А., Бикова М.М. Адаптація студентів-першокурсників до навчального процесу засобами цифрових технологій. https://www.researchgate.net/publication/377282754_ADAPTACIA_STUDEN_TIV-

PERSOKURSNIKIV DO NAVCALNOGO PROCESU ZASOBAMI CIFRO
VII TEHNOLOGIJ

17. Колісник Л., Курагіна Є., Плаксієнко, Лазаренко В. Розвиток мережі психологічних служб закладів вищої освіти в Україні). Міжнародний науковий журнал "Грааль науки". 2021. № 11. С. 439 С. 437-442.

18. Коць М.О., Коновал Ю.Ю. Адаптація студентів-першокурсників до навчання у ВНЗ. <https://www.inforum.in.ua/conferences/18/45/307>

19. Кулеша Н.П. Психологічна адаптація студентів із дистантних сімей до умов навчання у вищому навчальному закладі. Дис... к. псих. н. 19.00.07 – Педагогічна та вікова психологія. Острог, 2018. 255 с.

20. Лисенко О.П., Кавацюк Н.С. Соціально-психологічна адаптація першокурсників до студентського життя та їх корекція методом сфокусованої терапії. Наукові записки. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. Том 97. 2019. С. 66 С. 65-70.

21. Лист МОН від 02.08.2022 № 1/8794-22 «Щодо діяльності психологічної служби у системі освіти в 2022/2023 навчальному році» <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/62e/a2a/960/62ea2a960bc53893879406.pdf>

22. Лукашевич М.П., Шандор Ф.Ф., Червона Л.М. Людина. Адаптація. Соціалізація (соціологічний контекст): Підручник. Ужгород: «АУТДОР-ШАРК», 2023. С. 58 208 с.

23. Мала І. Б. Дистанційне навчання як дієвий інструмент управлінської освіти. Вчені записки Університету «КРОК». 2022. № 2 (66). С. 36 С. 132–150

24. Мирончук Н.М. Особливості адаптації студентів вищих навчальних закладів до змінених умов життєдіяльності. <http://eprints.zu.edu.ua/12323/1/1.pdf>

25. Михайлишин У.Б., Шмідзен І.Ю., Юхименко І.В. Вплив конформізму на формування міжособистісної адикції студентів. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2022. Серія Психологія.

Вип. 1. С. 105. С. 104-109.

26. Москаленко В.В. Психологія соціального впливу. Навч. пос. К.: Центр учбової літератури, 2007. С. 68 448 с.

27. Наказ Міністерства освіти і науки «Про затвердження Положення про психологічну службу у системі освіти України». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0885-18#Text>.

28. Непорада І.М. Адаптація студентів-першокурсників до дистанційного навчання в умовах воєнного стану. <http://isp.poippo.pl.ua/article/view/273771/269703>

29. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

30. Нікітіна І. Гендерні особливості адаптації особистості здобувача вищої освіти. <file:///C:/Users/KDFX%20Modes/Desktop/431-Текст%20статті-526-1-10-20230331.pdf>.

31. Острова В.Д. Проспективна ідентичність як чинник соціально-психологічної адаптації студентської молоді. Автореф. дис.... к. псих. н. 19.00.05 – соціальна психологія; психологія соціальної роботи. К., 2015. 20 с.

32. Панок В. Г. Психологічна служба у вищому навчальному закладі. Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України. К.: Логос, 2008. Т. 7. Вип.13. С. 119-124.

33. Панок В.Г, Лунченко Н.В. Становлення психологічної служби системи освіти в контексті суспільних трансформацій в Україні. Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Психологія. 2018. Випуск 58. С. 8-24.

34. Панчишин Р. І. До питання соціалізації особистості: правовий вимір. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2011. № 4. С. 482 С. 480-485.

35. Перепелюк Т.Д., Гриньова Н.В. Особливості стану психічного здоров'я студентів в умовах пандемії. Вчені записки Таврійського

національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія. 2021. Том 32 (71) № 1. С. 110-114.

36. Петренко О.Б. Дефініція і сутнісне наповнення поняття «освітнє середовище» в контексті сучасної освітньої парадигми. http://nbuv.gov.ua/UJRN/inuv_2018_7%282%29_3

37. Плаксієнко І. Л., Шупта І.М., Кочерга А.А. Окремі аспекти організації психологічного супроводу навчально-виховного процесу у вищій школі. Науковий вісник НУБіП України. Серія «Педагогіка. Психологія. Філософія».К.:ВЦ НУБіП України. 2014. Вип.199. Ч.2. С.233-239.

38. Психологічна служба у системі освіти України: сучасний стан та план розвитку. <https://vseosvita.ua/news/psykholohichna-sluzhba-u-systemi-osvity-ukrainy-suchasnyi-stan-ta-plan-rozvytku-5937.html>

39. Рудкевич Н.І. Соціалізація особистості – середовищний підхід. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2020. № 73. Т. 2. С. 169 С. 168-172.

40. Сайт Одеського національного економічного університету. <http://oneu.edu.ua/psihologichna-pidtrimka/>

41. Сердюкова І. Соціальна адаптація в контексті проблеми соціалізації особистості. <https://www.inforum.in.ua/conferences/15/24/159>

42. Сіленко А.О., Крук Н.В. Дистанційна освіта: альтернатива чи додаткові можливості для традиційної освіти? Актуальні проблеми політики: Збірник наукових праць. Вип.69. Одеса: Астропринт, 2022. С. 96 С.94-100.

43. Сіленко А.О., Чусова О.М. Особливості юнацького віку, які впливають на розвиток особистісної рефлексії. Габітус. Вип. 54. 2023. С. 92-93. С. 92-97.

44. Смолінська О. Є. Теоретико-методологічні засади організації культурноосвітнього простору педагогічних університетів України :

дис...доктора пед. наук ; 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. Дрогобич, 2015. 598 с.

45. Смолюк С. Теоретичні засади формування розвивального освітнього середовища початкової школи України. Обрії. 2015. № 2(41). С. 20 С. 20-23.

46. Спіріна, Т. П., Зарюгіна Ю.Є. Особливості адаптації студентів–першокурсників до умов навчання у вищому навчальному закладі. Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Педагогіка. Соціальна робота / гол. ред. І.В. Козубовська. Ужгород : Видавництво УжНУ «Говерла», 2014. Вип. 32. С. 182–184.
<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/11381>

47. Сухомлинський В. О. Павлиська середня школа. Вибр.твори: В 5-ти т. Т. 4. К.: Рад. школа, 1976. С. 7. 390 с.

48. Тест Спілбергера-Ханіна. https://lnu.edu.ua/life-safety/wp-content/uploads/2019/09/OZDSH_PR-4-2019.pdf.

49. Українська правда. <https://www.pravda.com.ua/cdn/covid-19/cpa/>

50. Харченко Н.А., Науменко Л.В. Особливості адаптації студентів до дистанційного навчання в умовах пандемії. Питання психології. Вісник Національного університету оборони України 1 (65). 2022. С. 125-126 С. 125-131.

51. Хоменко-Семенова Л., Алпатова О., Прохоренко Я. Адаптація студентів гуманітарних спеціальностей до дистанційного навчання як проблема сучасної педагогіки в умовах пандемії.
<https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/46559/1.pdf>

52. Цихоня С., Шеленкова Н. Використання копінг-стратегій в процесі адаптації студентів-першокурсників.
<file:///C:/Users/KDFX%20Modes/Desktop/182644>).

53. Шахвердова А.П. Психологічний супровід соціальної адаптації студентів-першокурсників до умов навчання у вищому навчальному

закладі. Автореф. дис... к. псих. н. 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія Одеса, 2018. 22 с.

54. Шеленкова Н.Л. Дослідження копінг-стратегій в процесі адаптації студентів першого року навчання. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. Психологічні науки. 2019. Вип. С. 74 С. 72-77.

55. Grayson J. P. The Consequences of Early Adjustment to University. Higher Education. 2003. № 46. P. 411–429.

56. Mathis M., Lecci L. Hardiness and College Adjustment : Identifying Students in Need of Services. Journal of College Student Development. 1999. № 11. P. 108–115.